

O'QITUVCHINING KASBIY PEDAGOGIK FAOLIYATI VA PEDAGOGIK QOBILIYATI.

Sharapova Dildora Baxtiyarovna

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi "Pedagogika va psixologiya" kafedrası o'qituvchisi

Tojiboyev Mahmud

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Tibbiy biologiya 3-kurs talabasi

Shamsiyev Navruz

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Tibbiy biologiya 3-kurs talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqola o'qituvchilarning kasbiy pedagogik faoliyati va pedagogik qobiliyatini o'rganishga bag'ishlangan.*

Tayanch tushunchalar: *Kasbiy pedagogik faoliyat, Kasbiy pedagogik qobiliyat, kasbiy faoliyat yo'nalishi, Ijtimoiy faoliyat.*

Аннотация. *Данная статья посвящена изучению профессиональной педагогической деятельности и педагогического мастерства педагогов.*

Ключевые слова: *Профессионально-педагогическая деятельность, Профессионально-педагогическая способность, направление профессиональной деятельности, Социальная активность.*

Annotation. *This article is devoted to the study of professional pedagogical activity and pedagogical skills of teachers.*

Key words: *Professional pedagogical activity, Professional pedagogical ability, direction of professional activity, Social activity.*

Inson faoliyatining muhim turlaridan biri bu o'qituvchining kasbiy faoliyati. Bu yuqori ijtimoiy ahamiyatga ega, chunki u insoniyat tomonidan to'plangan tajriba almashinuvini ta'minlaydi, bolalarni insoniyat madaniyati qadriyatlarini bilan tanishtirishga yordam beradi. O'qituvchilik sharafli va talabchanlikka asoslangan faoliyatdir. Uning faoliyati natijalariga mamlakatning kelajagi ko'p jihatdan bog'liqdir.

Pedagogik faoliyat, inson faoliyatining boshqa turlari singari, kasbiy va kasbiy bo'lmagan deb hisoblanishi mumkin.

Pedagogik faoliyat shaxsning o'zini o'zi rivojlantirish jarayonida ham namoyon bo'ladi, u har bir shaxs tomonidan o'ziga nisbatan ixtiyoriy yoki ixtiyoriy ravishda amalga oshiriladi, o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini tarbiyalash bilan shug'ullanadi.

Menejment sohasida pedagogik faoliyatga muhim rol beriladi. Shunday qilib, bo'limlar va tashkilotlar rahbarlari o'zlarining tajribalari va bilimlariga asoslanib, jamoaning shakllanishiga g'amxo'rlik qiladilar, uning a'zolarining o'zini o'zi rivojlantirish jarayonini tashkil qiladilar va shaxsiy va kasbiy o'sishni rag'batlantiradilar.

Ishlab chiqarish sohasida pedagogik faoliyat zamonaviy kompaniyalar tomonidan xodimlarni rivojlantirishning asosiy usuli sifatida ko'rib chiqilgan mentorlik shaklida amalga

oshiriladi. Mentorlik - bu tajribali ishchilarning individual ishchilar yoki ularning guruhlari ustidan repetitorlar tomonidan to'plangan tajriba almashish asosida individual yoki jamoaviy homiyligi. Mentorlik sizga yosh xodimlarni tashkilotga o'qitish, o'qitish va moslashtirish muammolarini hal qilishga imkon beradi, ish madaniyati va korporativ qadriyatlarni shakllantirishga yordam beradi.

Pedagogik faoliyat, umuman olganda, aloqa va muloqotning barcha sohalarini qamrab oladi, chunki bu odamlar o'rtasida o'zaro tushunishni, hamkorlikni o'rnatishga yordam beradi, muammolarni hal qilishda yordam beradi va ustuvor vazifalarni bajarishda yordam beradi.

Kasbiy faoliyat ma'lum kasb egalari tomonidan amalga oshiriladi. Kasb maxsus tayyorgarlikni talab qiladigan asosiy mashg'ulot, mehnat faoliyati hisoblanadi.

Pedagogik faoliyatning o'ziga xosligi va tuzilishi.

Pedagogik faoliyatning tuzilishini aniqlash uchun "faoliyat" umumiy tushunchasining mohiyatiga murojaat qilish kerak. "Faoliyat" tushunchasi falsafa, sotsiologiya, psixologiya, pedagogika va boshqa bir qator fanlarda keng qo'llaniladi. Psixologiya nuqtai nazaridan, faoliyat insonning shaxs bo'lib qolishi va qolishi uchun yagona samarali usul sifatida qaraladi. Faoliyat sub'ektning tashqi dunyo bilan o'zaro ta'sirining dinamik tizimi sifatida tushuniladi, uning davomida shaxs ongli ravishda maqsadga muvofiq ravishda harakat qiladi, buning natijasida u o'z ehtiyojlarini qondiradi.

Pedagogik faoliyat, mohiyatiga ko'ra, o'ziga xos bo'lib, uning tarkibidagi faoliyatning umumiy tuzilishidan ma'lum bir farqni aniqlaydi.

Pedagogik faoliyatning yetakchi mavzusi - o'qituvchi. U hozirgi kunda qaysi asosiy faoliyat turiga (o'qituvchi va tarbiyaviy ish) bog'liq holda o'qituvchi yoki o'qituvchi sifatida harakat qilishi mumkin. Shunga ko'ra, pedagogik faoliyat ob'ekti talaba yoki o'quvchi hisoblanadi.

O'qitish birinchi navbatda talabalarning bilim faoliyatini boshqarishga qaratilgan, qat'iy belgilangan maqsad va unga erishish yo'llari mavjud. Dars davomida o'qituvchilar faoliyatining bu turi ustunlik qiladi. U qat'iy tartibga solingan va belgilangan dasturga muvofiq saqlanadi.

Kasbiy pedagogik faoliyatda uchta asosiy tarkibiy qismni ajratish mumkin:

- 1) o'qituvchining pedagogik maqsad va vazifalarni bayon qilishi;
- 2) o'quvchilarga ta'sir qilish vositalarini tanlash va qo'llash;
- 3) o'qituvchi tomonidan o'zining pedagogik ta'sirini (pedagogik introspektsiya) nazorat qilish va baholash.

Pedagogik faoliyatning har bir tarkibiy qismi o'zini o'zi qadrlaydi va uni to'liq bajarishi kerak. Faqat bu holatda o'qituvchi pedagogik faoliyatning haqiqiy predmetiga aylanadi. Masalan, agar u maqsadni mustaqil ravishda shakllantira olmasa, lekin uslubiy tavsiyalarda belgilangan maqsadlardan foydalansa, u faoliyat sub'ekti emas, balki ijrochi vazifasini bajaradi. Bu uning ma'nosini buzilishiga olib kelishi mumkin.

Pedagogik faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'qituvchi kasbiy faoliyatning sharti sifatida qabul qilingan bir qator fazilatlarga ega bo'lishi kerak va shu bilan birga faoliyat davomida o'zini rivojlantirishi va takomillashtirishi kerak.

Emotsional sohaning xususiyatlari quyidagilardan iborat: hissiy barqarorlik, ijobiy his-tuyg'ularning ustunligi, shaxsiy fazilatlar sifatida tashvishlanmaslik, psixologik stressga toqat qilish qobiliyati.

Ijtimoiy o'qituvchining muhim xususiyati o'ziga nisbatan ijobiy munosabatni, yuqori ijobiy o'zini o'zi anglashni, o'zini o'zi qabul qilishni va sherikdan ijobiy munosabatni kutishni anglatadigan "Men-imidj" ning o'ziga xos xususiyati. "Men-tasvir" ning o'ziga xos xususiyati ijtimoiy o'qituvchining yuqori moslashuvchanligidir, bu esa muloqotda ochiqlik, boshqa odamni qabul qilish qobiliyati va ozgina taklifni anglatadi.

Barcha xilma-xillardan etarlicha qiyin shaxsiy fazilatlar hal qiluvchi bo'lganlarni ajratib ko'rsatish. Bundan tashqari, ushbu fazilatlarni kasbni tanlash bosqichida aniqlash kerak va shuning uchun olimlar oldida bir qator qiyinchiliklar paydo bo'ladi: odamning mehribonligini qanday aniqlash mumkin? uning altruizmini, gumanizmini qanday o'lchash kerak? Ehtimol, ijtimoiy o'qituvchi faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari insonparvarlik, altruistik, bag'rikenglik (boshqa qarashlarga, axloq, odatlarga bag'rikenglik), ijodiy (yangi narsalarni amalga oshirish qobiliyati), tashkiliy, kommunikativ, hissiy va ixtiyoriy kabi shaxsiy xususiyatlarni shakllantirishni talab qiladi.

Shunday qilib, biz ijtimoiy tarbiyachining quyidagi shaxsiy xususiyatlarini ajratishimiz mumkin:

Gumanistik fazilatlar (mehribonlik, altruizm, o'zini o'zi qadrlash va boshqalar);

Psixologik xususiyatlar (aqliy jarayonlar kursining yuqori darajasi, barqaror ruhiy holatlar, hissiy va ixtiyoriy xususiyatlarning yuqori darajasi);

Psixanalitik fazilatlar (o'zini tuta bilish, o'zini tanqid qilish, o'ziga hurmat);

Psixologik va pedagogik fazilatlar (muloyimlik, tushunish, ko'rish qobiliyati, notiqlik va boshqalar).

Ijtimoiy o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini ta'kidlab, hamma ham ijtimoiy va pedagogik ishlarga mos kelmasligini tushunish qiyin emas. Bu erda aniqlash altruizm qobiliyat bo'lgan ijtimoiy o'qituvchining qadriyatlar tizimidir

Kelib chiqishi, e'tiqodi, ijtimoiy mavqei, jamiyat uchun beradigan manfaatlaridan qat'i nazar, boshqa odamga yaxshilik qilish falsafiy kategoriyalardan barqaror psixologik e'tiqodga o'tadi.

Shaxsiy fazilatlarning tarkibiy qismi bo'lgan altruistik munosabat ko'pincha ijtimoiy o'qituvchiga yuqori talablarni qo'yadi - o'zidan yuqori ko'tarilish qobiliyati o'z xohish-istaklari va ehtiyojlari va bolaning ehtiyojlariga ustunlik berish.

Har bir insonning shaxsiy yadrosida va ayniqsa ijtimoiy o'qituvchida o'zini o'zi qadrlash muhimdir. Agar yo'q bo'lsa, professionalda bunday tuyg'u bor, u hurmatga loyiq emas

u yordamga muhtoj bolada o'zini o'zi qadrlashni tarbiyalashga qodir bo'ladi. O'ziga bo'lgan ishonch shaxsiy va ijtimoiy javobgarlikning sharti va shartidir. Bunga quyidagilar

kiradi: xavfsizlik hissi - o'z hayoti uchun javobgarlikni olish; identifikatsiya qilish hissi - "men" ni qabul qilish, o'zini haqiqiy baholash; a'zolik hissi - o'zingizni guruhga qo'shish; maqsad ma'nosi - hayotning ma'nosini, taqdirning qiyinchiliklarini qabul qilish qobiliyatini aniqlash; barkamollik hissi - o'z kasbiy mahoratiga bo'lgan ishonch.

Keyingi fazilatlar guruhi qobiliyatni belgilaydigan psixologik shaxsiy xususiyatlarni anglatadi berilgan turlar faoliyati. Ijtimoiy o'qituvchi uchun aqliy jarayonlarga ma'lum talablar ahamiyatlidir: idrok, xotira, tasavvur, fikrlash; ruhiy holatlar: charchoq, befarqlik, stress, tashvish, tushkunlik, ongning bir qismi sifatida e'tibor; hissiy (cheklash) va ixtiyoriy (qat'iyatlilik, mustahkamlik) xususiyatlari.

Kasb talablariga psixologik nomuvofiqlik, ayniqsa, qiyin, inqirozli vaziyatlarda, muammoni hal qilish uchun barcha ichki resurslarni jamlash va safarbar qilish zarur bo'lganda namoyon bo'ladi.

Uchinchi guruh psixoanalitik fazilatlar bilan bog'liq, masalan, o'zini tuta bilish, o'zini tanqid qilish, o'z harakatlariga baho berish, o'z faoliyatini mustaqil tahlil qilish.

Sifatlarining to'rtinchi guruhiga quyidagilar kiradi: xushmuomalalik (tezkor aloqa o'rnatish qobiliyati); hamdardlik; ko'rinishi (vizual murojaat); notiqlik (ilhom va ishontirish qobiliyati); sezgirlik (odamni odam tomonidan idrok etish).

Ijtimoiy o'qituvchining shaxsiy xususiyatlarini sanab o'tsak, ular ijtimoiy va pedagogik faoliyatning turli darajalari va sohalari uchun keng tarqalgan emasligini aytish kerak. Ular davlatning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy xususiyatlariga va uning madaniyatiga bog'liq. Biroq, umuman olganda, stumps ijtimoiy o'qituvchining shaxsiy xususiyatlarini belgilaydi.

Ushbu fazilatlarni kelajakdagi mutaxassis tomonidan erta tashxislash uning kasbiy tayyorgarligining muhim qismidir. Kasbiy ta'limda talabalar o'rtasida ushbu fazilatlarni rivojlantirish uchun mos uslublarni ishlab chiqish zarur.

Tushunchasi kasbiy vakolat ijtimoiy o'qituvchi ijtimoiy va ma'rifiy tadbirlarni amalga oshirishga o'zining nazariy va amaliy tayyorgarligini birlashtiradi va uning professionalligini tavsiflaydi.

Har qanday mutaxassisning vakolat doirasi zaruratga qarab belgilanadi normativ hujjat - mutaxassisning nazariy va amaliy tajribasi darajasida tayyorgarligiga umumlashtirilgan talablar bo'lgan malaka tavsifi. Bu mutaxassisning tayyorgarligi va kasbiy faoliyatining asosiy hujjati bo'lib, uning ish majburiyatlari mavjud; mehnat xususiyatlari; ma'lum bir ta'lim muassasasini bitiruvchisi yoki ushbu lavozimdagi amaliyotchi mutaxassis ega bo'lishi kerak bo'lgan asosiy bilim va ko'nikmalar.

Yozma yordam shakllari bola va uning atrofidagi odamlar bilan yozishmalar yoki telefon orqali suhbatni o'z ichiga oladi. Sirtqi yordam shakllaridan foydalanuvchi muassasalar axborot xizmatlari va ishonch telefonlari, nogiron bolalar, giyohvandlar, alkogolizm va boshqalar uchun ixtisoslashtirilgan axborot-maslahat xizmatlarini o'z ichiga oladi.

ijtimoiy o'qituvchining bola bilan qisqa muddatli aloqasi, masalan, u reabilitatsiya markaziga, inqiroz markaziga, martaba bo'yicha maslahat markazlariga, bolalar mehnat birjasiga va boshqalarga tashrif buyurganda.

Ijtimoiy va pedagogik xizmatlarning statsionar shakli buning uchun maxsus yaratilgan sharoitlarda, masalan, boshpanalarda, internatlarda, mehribonlik uylarida va hokozalarda bolani uzoq muddatli kuzatishni ta'minlaydi.

Bolaga yordam berishning keng qamrovli shakli uning muammolarini turli tomonlarini (ijtimoiy, huquqiy, psixologik va boshqalar) o'rganadigan, uni hal qilish uchun vaqti-vaqti bilan maslahat yig'adigan bir necha mutaxassislar bilan o'zaro munosabatlarni ta'minlaydi. Xizmat ko'rsatishning ushbu shakli ixtisoslashgan keng qamrovli davolash muassasalari uchun xosdir: oilaviy va bolalar markazlari, nogironlar reabilitatsiya markazlari va boshqalar.

"Bilish kerak" malakaviy tavsifining ikkinchi qismi, birinchi qismda ko'rsatilgan yordam turlarini ta'minlash uchun zarur bo'lgan nazariy bilim va ko'nikmalarning birligini anglatadi. Bularga kasbiy bilim va kasbiy mahorat kiradi.

Kasbiy bilimlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Faoliyatning huquqiy asoslari (qonunlar, nizomlar, buyruqlar, buyruqlar, ko'rsatmalar, ijtimoiy o'qituvchi faoliyatining ijtimoiy-huquqiy va ijtimoiy-iqtisodiy asoslari, bolaga yordam beradigan muassasalar tizimi);

Ijtimoiy pedagogikaning nazariyalari va tarixi;

Turli jamiyatlarda turli toifadagi bolalar bilan ishlashda ijtimoiy-pedagogik faoliyatning usullari va texnologiyalari;

Bolaning shaxsiyatini, uning jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishini, normal va deviant xulq-atvorini o'rganadigan rivojlanish psixologiyasi;

Sotsiologiya, o'rganilayotgan uyushmalar va odamlar guruhlari (oila, kichik guruh, maktab jamoasi, tengdoshlar jamoasi va boshqalar);

Ijtimoiy menejment usullari va professional tadqiqotlarni rejalashtirish. Kasbiy mahorat quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Jamiyatda ro'y beradigan va bolaning holati va rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan jarayonlarni nazariy tahlil qilishni o'z ichiga olgan tahliliy ko'nikmalar; bolaning va uning atrofidagi jamiyatning holatini tahlil qilish; bolaning muammosini izolyatsiya qilish; muammoni hal qilish uchun birgalikda harakatlarni tahlil qilish;

Bola muammosini maxsus tashkil etilgan ijtimoiy va pedagogik faoliyatga jalb qilish orqali uning echimini bashorat qilishni o'z ichiga olgan bashoratli ko'nikmalar; uning oldida yuzaga kelgan muammoni hisobga olgan holda, bolaning shaxsiyatining rivojlanishini bashorat qilish. Ijtimoiy-pedagogik prognozlash ijtimoiy mohiyat va mantiqni bilishga asoslangan pedagogik jarayon, bolaning yoshi va ijtimoiy rivojlanish shakllari, uning muammolarining tabiati. Bashoratli ko'nikmalar tavsiya etiladi: maqsadlarni belgilash

Faoliyat va uning vazifalari; faoliyatni amalga oshirish usullarini tanlash; natijani bashorat qilish; rejalashtirilgan maqsaddan mumkin bo'lgan og'ishlarni hisobga olish;

ijtimoiy-pedagogik faoliyat bosqichlarini aniqlash; vaqtni taqsimlash; bola bilan birgalikda tadbirlarni rejalashtirish;

Faoliyatning aniq mazmunini aniqlashni o'z ichiga olgan loyihaviy ko'nikmalar, ularni amalga oshirish rejalashtirilgan natijani beradi. Projektiv ko'nikmalar quyidagilarni o'z ichiga oladi: faoliyatning maqsadini aniq vazifalarga tarjima qilish; bolalar, o'smirlar va yoshlarning o'ziga xos ehtiyojlari, qiziqishlari, munosabatlari, motivlari, ularning qoniqish darajasini hisobga olish;

Moddiy bazaning imkoniyatlarini va uning xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxsiy tajriba; maqsadlarga erishish uchun tarkib, usul va vositalarni tanlash; ma'lum bir bola uchun ijtimoiy-pedagogik faoliyat dasturini yaratish;

Introspeksiyaning o'z ichiga olgan refleksli ko'nikmalar o'z faoliyati uning har bir bosqichidagi ijtimoiy o'qituvchi, uning ijobiy va salbiy tomonlarini va olingan natijalarning bolaning shaxsiyatiga ta'siri va uning muammosini hal qilish darajasini tushunish;

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlab o'tish joiz-ki, shaxslararo muloqot madaniyatini, shu jumladan: bolani maqsadli va diqqat bilan "tinglash va eshitish" qobiliyatini o'z ichiga olgan kommunikativ ko'nikmalar; aloqa holatiga kirish va aloqani o'rnatish qobiliyati; ma'lumotni aniqlash va bolaning muammolarini tushunish uchun zarur bo'lgan faktlarni to'plash qobiliyati; bolaning aloqa holatini engillashtirish, ijobiy hissiy kayfiyatda munosabatlarni yaratish va rivojlantirish, bolaning og'zaki va og'zaki bo'lmagan xatti-harakatlarini kuzatish va talqin qilish qobiliyati pedagog uchun zarur bo'lgan qobiliyatlar jamlanmasidir. "Malakaviy talablar" malaka tavsifining uchinchi qismida ijtimoiy toifadagi o'qituvchiga ma'lum toifani olish uchun taqdim etiladigan toifalarni olish mexanizmi va zarur talablar belgilanib berilgan bo'lib, bunda pedagogning o'z kasbi doirasida qobiliyatlilik hususiyatlari ham o'rganib chiqilad..

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Pedagogika. Darslik, L.P.Krivshenko tahriri. M., 2005. B. 418
2. Rus pedagogika ensiklopediyasi. - M., 1993.
3. L.N. Tolstoy Kimdan va kimdan yozishni, dehqon bolalari bizdan yoki biz dehqon bolalaridan? // Ped. soch., M., 1989. - 278-bet.
4. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. - T.: O'qituvchi, 2004. Pedagogika: 1000 ta savolga 1000 ta javob / Met. qo'll. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, M.Usmonboyeva, D.Inog'omova. - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2012. - 193 b.
5. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. - Qarshi.: Nasaf, 2000.
6. Ro'ziyeva D., Usmonboyeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi / Met.qo'll. - T.: Nizomiy nomli DTPU, 2013. - 115 b.
7. Musurmonov R. Ta'lim faoliyati sharoitida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi nizolarning oldini olish - ta'lim samaralidorligi omili. Academic research in educational

sciences volume 2 | issue 4 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
2021: 5.723

8. Akhmedova, M. T., Narmetova, Y. K., Nurmatova, I. T., & Malikova, D. U. K. (2022). Communicative Competence Formation in Future Teachers Based on an Integrated Approach. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 9(4), 54-60.

9. Akhmedova, M., Narmetova, Y., & Alisherov, B. (2021). Categories of person in conflict and methods of conflict resolution in the occurrence of conflicts between medical personnel.

10. Sharapova D.B. [KASALLIKKA MUNOSABATNI SHAKLLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI PSIXOLOGIK OMILLAR.](#) International scientific-online conference FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCE 2022.

11. Sharapova D.B. [ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ «СИНДРОМА ДОМОХОЗЯЙКИ»](#) Цифровые технологии на службе педагогики и психологии 2021, 239-241.